

Valentinsdag og chokolade import

Af Mads Emil Løkke Kristensen, bragt første gang 14. februar 2021.

I dag er Valentinsdag, hvilke for nogle betyder chokolade, hjerter og blomster, for andre er det en importeret kommerciel helligdag. Uanset hvad, så kan man jo også betragte dagen som en anledning til at huske på at gøre noget godt, for dem man holder af. Bare som en god gerning og et udtryk for kærlighed. Vi sender en stor kærlig tanke til jer alle – her med en form for historisk chokolade, der naturligvis indeholder et spændende fyld af dansk jødisk historie.

Chokolade er den forarbejdede form af kakao. Kakaoen er egentlig bønner, der kommer fra et træ. Træet sætter bælg, der modner fra gul til orange. I bælgene findes de små kakaobønner mellem det hvide frugtkød. I forarbejdning bliver frugtkødet og bønnerne lagt til gæring sammen. Det fremmer kakaosmagen. Efter endt gæring fjernes bønnerne fra frugtkødet og bliver lagt til tørring i solen. Dernæst bliver bønnerne ristet og flækket for at fjerne skallen. Ud af det kommer kakaomassen. Det er denne masse, der gennem en presning udskilles til to produkter, kakaosmør og kakaopulver. Chokolade fremstilles ved, at man igen blander de to, kakaopulver og kakaosmør i varierende mængder.

Kakaoen kom til Europa i begyndelsen af 1500-tallet. Den første europæer, der første europæer, der opdagede kakaobønnen, var Christoffer Colombus. Det skete på hans fjerde og sidste rejse til Mellemamerika i 1502. Der skulle dog gå et stykke tid før man i Danmark fik muligheden for at smage og drikke denne nye drik - chokolade – hvilket først blev tilfældet i 1665. Chokoladedrikning var på dette tidspunkt en luksus, som udelukkende de mest velstillede familier havde råd til.

Portugisiske og spanske jøder, de såkaldte sefardiske jøder, bidrog væsentligt til udbredelsen af chokolade. Jødeforfølgelser i Spanien og Portugal medførte, at nogle af dem valgte at rejse over Atlanterhavet og bosætte sig i den dengang 'nye verden', hvor kakaobønnen var fra. Fra midten af 1600-tallet var handlen med chokolade og kakaobønner til Europa, for en stor dels vedkommende, styret af de spanske og portugisiske jøder. De havde et godt handelsnetværk i mange af de europæiske handelsbyer, heriblandt Amsterdam og Hamborg.

I 1622 ankom de første jøder til Danmark fra Glückstadt. De havde tætte forbindelser til de jødiske handelsnetværk i Europa. Jøders muligheder for at tjene til livets ophold i Danmark var imidlertid kraftigt reguleret. Jøder var udelukket fra en række erhverv og handel med mange etablerede varegrupper ligesom de ikke kunne optages i de mange laug. Det var derfor nødvendigt at tænke kreativt, udnytte sine netværk og finde nye vare- og målgrupper. Handel med de nye varer som kaffe, te, chokolade og tobak, hvor kun importen var reguleret, men selve forarbejdningen og den videre handel var fri, bød derfor på oplagte muligheder for jødiske handelsfolk at gøre forretning. Der blev skabt gode forretninger og kendte virksomheder.

I starten af 1700-tallet havde jøder i Fredericia en særtilladelse til at handle med bl.a. kaffe, te, porcelæn, guld og sølv. Med kister på ryggen drog de til markeder og solgte deres varer. Nemmest var det at transportere kaffe, te og chokolade, mens porcelænet var mere skrøbeligt. Fra

1790'erne har vi kendskab til en 'Samson Jøde' der sælger 'én bundt Chokolade 1 mark' til Karen Rosenkrantz de Lichtenberg, enkefrue på Bidstrup Gods. Grunden til, at vi ved dette, var fordi enkefruen førte udførlige regnskaber over dem, som hun handlede med.

Mange jødiske handlende specialiserede sig ikke kun i én af de tre stimulanser, men solgte ofte flere forskellige. Eksempelvis Abraham Aron Levy. Han var født i Altona og kom til København i 1711, hvor han slog sig ned og boede frem til sin død. Abraham Aron Levy var ikke blot chokoladefabrikant, men forhandlede også te og kaffe.

I slutningen af 1700-årene var jøder i København så engageret i salg af disse varer, at kaffe, te og chokolade blev kaldt "jødevarer". Herunder altså også chokoladen, som vi i anledning af dagen har særligt fokus på. I 1750 fandtes et af de største lagre af chokolade hos en af Fredericias jødiske købmænd Hartvig Isaach. Han havde et lager på 162 pund hvad der svarer til 73,5 kilo chokolade. Særligt i det midtjyske dominerede jøderne med deres salg af chokolade.

Chokoladen var på dette tidspunkt betegnelsen på en varm drik. Først efter midten af 1800-tallet blev chokolade en betegnelse for spisechokolade, som vi kender det i dag. Det er også op igennem 1800-tallet, at traditionen med fødselsdagschokolade drik opstår i mange danske hjem.

Vi ønsker alle en god Valentinsdag og håber, at I passer godt på hinanden.

Her ses Peter Cramers maleri "En kone, der sælger peberkager" fra 1778. Læg mærke til kisten, som drengen yderst til højre har over ryggen. Det er gangiveligt den samme type kiste, som jødiske handelsmænd bar deres varer i.

Maleriet ejes af Københavns Kunstakademi.